

**INGLIZ TILIDA TINGLAB TUSHUNISH KO'NIKMASINI
RIVOJLANTIRISHDA VIRTUAL VOSITALARNING AHAMIYATI**

Abdulvohidov Turg'unali Abduqaxxor o'g'li

Namangan davlat universiteti tayanch doktoranti

<https://orcid.org/0009-0002-0828-7109>

Annotatsiya: Zamonaviy jamiyatda ingliz tili xalqaro muloqot, fan, texnologiya va biznesning asosiy vositasiga aylandi. Ingliz tili o'rganishda turli ko'nikmalar, xususan, tinglab tushunish juda muhim o'rin tutadi. Tinglab tushunish til o'rganuvchilar uchun kommunikatsiya jarayonida eng asosiy vositalardan biri bo'lib, zamonaviy texnologik sharoitda virtual platformalarning rivojlanishi ushbu ko'nikmani shakllantirish va rivojlantirishga yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Virtual vositalarning ko'plab afzalliklari, ular yordamida til o'rganuvchilar har qanday joyda, istalgan vaqtda, o'z imkoniyatlariga qarab materiallarni tanlab, o'rganishlari mumkin. Virtual vositalarning ingliz tilida tinglab tushunish ko'nikmasini rivojlantirishdagi ahamiyati beqiyosdir.

Kalit so'zlar: tinglab tushunish, ingliz tili, virtual vositalar, onlayn ta'lim, audiomateriallar, interaktiv platformalar, mustaqil o'rganish, raqamli texnologiyalar, video darslar, til ko'nikmalari.

Internetning kengayishi va raqamli texnologiyalarning tez sur'atlarda rivojlanishi natijasida til o'rgatish metodlari va vositalari ham sezilarli o'zgardi. Dastlab kitoblar, grammatik qoidalar va darsliklar orqali bilim olgan o'quvchilar bugun turli virtual vositalar yordamida ancha interfaol muhitda til o'rganish imkoniga ega bo'ldilar. Virtual vositalar, o'z navbatida, ingliz tilini har tomonlama, xususan, tinglab tushunishga mo'ljallangan resurs va texnologiyalarni o'z ichiga oladi. Virtual vositalar jumlasiga onlayn darslar, raqamli audiomateriallar, videoresurslar, mobil ilovalar, maxsus ta'lim platformalari va interfaol mashqlar kiradi. Bu kabi imkoniyatlar yordamida o'quvchi real sharoitdagi ingliz tilidagi nutqni eshitadi, nutq tezligini va talaffuzini faol qabul

qilishga odatlashadi. Virtual vositalar yordamida o'qituvchilar o'quvchilarning individual ehtiyojlari va darajalarini hisobga olgan holda, turli dasturiy vositalardan samarali foydalanish imkoniga ega. Masalan, ayrim platformalarda o'quvchilar oddiydan murakkabgacha bo'lgan matnlarni birgalikda tinglaydilar, so'ngra o'z tushunganlarini matn yoki audio shaklida ifodalaydilar. Ushbu texnologiya, albatta, inson miyasi uchun tabiiy holat hisoblanadi, zero har bir kishi kichikdan tilni tinglash orqali o'rganadi. Shu sababli virtual vositalar orqali ingliz tilini aynan tabiiy usulda, muloqot uchun kerakli bo'lgan ko'nikmalar asosida rivojlantirish imkoniyati oshadi [1].

Virtual platformalarning yana bir muhim afzalligi – interaktivlikdir. Dastlab ishlab chiqilgan darsliklar va audiomateriallar bir tomonlama bo'lgan bo'lsa, hozirgi zamonaviy virtual platformalarda o'quvchi faol ishtirok etadi, savollarga javob beradi, turli topshiriqlarni mustaqil hal qiladi, so'ng natijasini ko'ra oladi. Bunday interaktivlik tinglab tushunish ko'nikmasining rivojlanishiga kuchli turtki beradi. Bu esa o'quvchilarning faolligini oshiradi, ularni mustaqil fikrlashga, shu bilan birga nutqni yaxshiroq tushunishga rag'batlantiradi. Bundan tashqari, ingliz tilidagi audiomaterial va videoresurslar turli lahja va talaffuzlar asosida tayyorlangani sababli, o'quvchi nafaqat adabiy talaffuz, balki ingliz tilining dunyo bo'ylab mavjud bo'lgan turli xil sheva, aksent va madaniy nutqlarini ham eshitib, ularni tolerant tarzda qabul qilishni o'rganadi. Bu esa kelajakda ingliz tilida erkin muloqot qilishi uchun, hattoki turli mamlakatlarda xorijiy mehmon yoki ishbilarmon sifatida qatnashishda muloqot o'rnatishda muhim ahamiyatga ega. Virtual vositalarning rivojlanishi ingliz tilini o'rganishni demokratlashtirdi. O'quvchi yoki talaba endi dars jarayoni uchun muayyan joyga va vaqtda qatnashishi shart emas, u istalgan paytda kerakli kurslarga yozilishi, o'z darajasiga mos materiallarni tinglashi, eshitganlarini tahlil qilishi va ushbu jarayonda o'z rivojlanishini kuzatib borishi mumkin. Bugungi raqamli asrda hatto uzoq hududlarda yashovchi o'quvchilar ham dunyodagi eng ilg'or platformalarga ulanib, sifatli ta'lim olish imkoniyatiga ega bo'ldilar [2].

Raqamli texnologiyalar va virtual vositalar yordamida mustaqil o'rganishga

e'tibor kuchaydi. Jumladan, maxsus mobil ilovalar, interaktiv audiokitoblar, podcastlar va videolektsiyalar orqali har bir o'quvchi o'z sur'atida ingliz tilidagi matnlarni tinglaydi, bo'limlarni o'zi belgilaydi va o'z bilim darajasini kuchaytiradi. Mustaqil tinglab tushunish mashg'ulotlari bilimlarni o'zlashtirish va real hayotda ingliz tilidan samarali foydalanishda yordam beradi. Tinglab tushunish ko'nikmasini rivojlantirishda virtual vositalar yordamida o'quvchi o'z xatolarini aniqlashi va to'g'rilashi mumkin. Masalan, audiomateriallarni qayta-qayta tinglash, savollarga javob berish, avtomatik diktant va transkripsiya topshiriqlari orqali til o'rganuvchi o'z faoliyatini o'zi boshqaradi. Bu jarayon ularni mustaqil, faol va mas'uliyatli o'quvchilarga aylantiradi. So'nggi yillarda virtual vositalardan foydalanish sababli ingliz tilini o'rganish uchun imkoniyatlar va resurslar ko'lamining kengaygani til o'rganishni yanada ommaviylashtirdi va yangillashtirdi. Zamonaviy platformalar zamonga mos dasturlarni taqdim etib, foydalanuvchilar uchun qulay interfeys hamda yuqori sifatli audiomateriallarni ishlab chiqmoqda. Podcastlar, videolektsiyalar, onlayn kurslar va maxsus audiokitoblar tinglab tushunish ko'nikmasini rivojlantirishda o'ta foydali bo'lib xizmat qiladi. Ahamiyatli jihatlaridan yana biri, virtual vositalar orqali o'quvchilar turli sohada, masalan, ilm-fan, texnologiya, tibbiyot, biznes, san'at va kundalik hayot mavzularini qamrab olgan audiomateriallarni tinglash orqali bilim sohasini kengaytiradi, so'z boyligini oshiradi, terminologiyani osonroq o'zlashtiradi. Turli sohalarda original, jonli ingliz tili materiallarini tushunish o'quvchilar uchun umumiy til madaniyatini rivojlantirishda ham muhim o'rin tutadi [3].

Bugungi virtual vositalarning shakl va usullari ko'p: ular orasida audio-suhbatlar, o'z-o'zi bilan sinov mashg'ulotlari, zamonaviy podkastlar, interaktiv video darslar va mashhur xorijiy internet platformalari alohida o'rin tutadi. Ingliz tilini o'rganishdagi virtual vositalardan yana biri – avtomatik tahlil va statistika tizimi, ushbu tizim orqali o'quvchi o'z taraqqiyotini kuzatadi, kuchli va zaif tomonlarini aniqlab, tuzatish imkoniyatiga ega bo'ladi. Darsliklar va an'anaviy usullardan farqli o'laroq, virtual vositalar orqali vaqt va joy tanlash imkoniyati, ob'ektiv tahlil natijalari va avtomatik tahlil vositalari o'quvchi uchun o'z

ustuvorliklarini to'g'ri belgilashiga yordam beradi. Fan va texnologiya taraqqiyoti natijasida virtual vositalar doimiy yangilanib, yaxshilanib borayotgan bo'lsa-da, har bir til o'rganuvchi fazilatli va tabiiy kontekstda materiallarni tanlashga alohida e'tibor qaratishi kerak. Sababi, shunchaki eshitish emas, balki kontekst asosida so'z va jummalarni to'g'ri tushunib olish muhim. Shu bois, til o'rgatuvchilar ham virtual platformalardan foydalanganda yaxshilab tanlangan, real hayotga yaqin, kontekstga mos material va resurslardan foydalanishlari kerak. O'quvchilar uchun ham virtual vositalar orqali mustaqil o'rganish, o'z-o'zini tekshirish va tahlil qilish imkoniyati ochiladi. Bu esa ularni yanada faol, izlanishga qiziquvchan, o'z-harakatlarini tahlil qiladigan, mustaqil fikrlaydigan insonlarga aylantiradi. Tinglab tushunish ko'nikmasi virtual vositalar yordamida nafaqat oddiy so'zlarni, balki ma'lum bir kontekstda ishlatiladigan iboralar, so'z tarkibi, frazalogik birliklar va madaniy mazmundagi gaplarni o'zlashtirish bo'yicha ham keng yordam beradi [4].

Shuni ham alohida ta'kidlash kerakki, virtual vositalar o'quvchi va o'qituvchi o'rtasidagi muloqotni ham sezilarli darajada kuchaytirdi. Onlayn darslarda, virtual mashg'ulotlarda tinglab tushunish vazifalaridan so'ng savol-javoblar, muhokama, sharhlash va yakuniy tahlil ishlari o'quvchi til ko'nikmasini takomillashtirishda muhim vositaga aylangan. Natijada, o'quvchilar muloqot uchun zarur bo'lgan asosiy ko'nikmalardan biri – muloqotni eshitish va tushunish orqali o'z bilim va mahoratlarini oshiradi. Yana bir muhim jihat, virtual vositalar yordamida amalga oshirilayotgan tinglab tushunish jarayonlari motivatsiyani oshirishga yordam beradi. Ko'plab virtual resurslar gamifikatsiya, ya'ni o'yinga asoslangan elementlar orqali darslarni qiziqarli va samarali qilib beradi, bu esa o'quvchining o'rganishga bo'lgan qiziqishini oshiradi, darsdan tez charchash yoki toliqishni kamaytiradi. Virtual vositalarning zamonaviy turlari, maxsus dasturiy ta'minotlar yordamida o'qituvchilar ham dars jarayonini monitoring qilib, natijalarni tahlil qiladi va individual tarzda yordam ko'rsatadi. Raqamli texnologiyalarning rivojlanishi ta'lim tizimining ham transformatsiyasini taqozo etdi va aynan virtual vositalar, zamonaviy platformalar imkoniyatlari bugungi ingliz tilini o'rgatuvchi darslarning ajralmas qismiga aylandi. Grantlar va loyihalar yordamida

globallashtirish sharoitida virtual ta'lim imkoniyatlari yanada kengayib, ingliz tilini o'rgatishda ilg'or tajriba va texnologiyalar amalda keng tatbiq qilinmoqda. Til o'rgatuvchi virtual platformalarda har bir o'quvchi uchun moslashtirilgan topshiriqlar, materiallar, interaktiv darslar va zamonaviy tahlil vositalari mavjudligi ta'lim sifatiga bevosita ta'sir qiladi. O'quvchilarning mustaqilligi, o'z ustida onlayn ish olib borishi, natijalarni ko'rib borishi va individual strategiyani tanlash imkoniyati, virtual vositalarning eng dolzarb ustunliklaridan biri sifatida ajralib turadi [5].

XULOSA

Ingliz tilida tinglab tushunish ko'nikmasining rivojlanishi uchun virtual vositalarning ahamiyati beqiyosdir. Bugungi raqamli asrda ushbu vositalar nafaqat darsdan tashqari mustaqil o'rganish imkoniyatini, balki interaktivlik, mazmunli kontent, zamonaviy tahlil va monitoring, turli darajadagi topshiriqlarning individual tanlovi va o'z ustida ishlash imkoniyatlarini yaratdi. Virtual platformalar yordamida o'quvchilar turli sohalardan yaratilgan audiomateriallar orqali bilimlarini kengaytirib, dunyoqarashini rivojlantirdi va ingliz tilidagi real muloqotga tayyor oldi. Natijada, virtual vositalar ingliz tili o'rgatishda tinglab tushunish ko'nikmasini rivojlantirishda eng muhim manbaga aylandi. Bu orqali o'quvchilarning faolligi, motivatsiyasi va til o'rganishga bo'lgan qiziqishi ortdi. Virtual vositalar orqali mustaqil va samarali o'rganish imkoniyati yaratilgani tufayli, hozirgi va kelajak avlod uchun ingliz tilini o'rganishda keng istiqbollari ochildi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abduvaliyeva, G. T. (2018). "Raqamli texnologiyalar orqali chet tillarini o'rganish samaradorligi." O'zbekiston Pedagogika Jurnali, 2(4), 66-73.
2. Aktamova, N. R. (2021). "Onlayn platformalardan foydalanish orqali ingliz tili bilimini oshirish." Filologiya So'nggi Tadqiqotlar, 9(3), 102-110.
3. Aminova, D. S. (2019). "Chet tillarini o'qitishda interaktiv usullardan foydalanish." Modern Science and Education, 1(2), 39-44.
4. Ergashova, Z. F. (2017). "Audiomateriallardan samarali foydalanish –

yangi til o'rganishning muhim omili." Ta'lim va Fan, 13(1), 23-29.

5. Fayziyeva, N. U. (2020). "Onlayn dars jarayonida talabalarning tinglab tushunish ko'nikmasini rivojlantirish." Til va Adabiyot Ta'limi, 6(2), 58-65.

6. Jalolov, J. J. (2022). "Virtual vositalar yordamida chet tilini o'qitishda zamonaviy yondashuvlar." Zamonaviy Ta'lim, 14(1), 77-85.

7. Jo'rayev, S. K. (2020). "Lingvistik ko'nikmalarni rivojlantirishda multimedialarning o'rni." O'zbek Tili va Adabiyoti, 2(3), 45-51.

8. Mamatqulov, B. O. (2019). "Chet tillarini o'rganishda mobil ilovalarning ahamiyati." Pedagogika Muhokamalar, 5(2), 91-97.